

ELSA MORANTE

LA HISTÒRIA

TRADUCCIÓ DE L'ITALIÀ
DE MARINA LABOREO

BARCELONA 2025

QUADERNS CREMA

TÍTOL ORIGINAL *La Storia*

Publicat per

QUADERNS CREMA

Muntaner, 462 - 08006 Barcelona

Tel. 934 144 906

correu@quadernscrema.com

www.quadernscrema.com

© by Hereus d'Elsa Morante. Tots els drets reservats
Aquest llibre ha estat negociat a través de The Italian Literary Agency,
Milà, Itàlia, i Ute Körner Literary Agency, Barcelona
© de l'edició original, by Giulio Einaudi Editore, Torí
© de la traducció, 2025 by Marina Laboreo
© d'aquesta edició, 2025 by Quaderns Crema, S. A.

Drets exclusius d'edició en llengua catalana:
Quaderns Crema, S. A.

Amb el suport del Departament de Cultura

Generalitat de Catalunya
**Departament
de Cultura**

Il·lustració de la coberta de Leonard Beard

ISBN: 978-84-7727-703-3

DIPÒSIT LEGAL: B. 4082-2025

AIGUADEVIDRE *Gràfica*

QUADERNS CREMA *Composició*

ROMANYÀ-VALLS *Impressió i relligat*

PRIMERA EDICIÓ *març de 2025*

bDAP202506453

Consulta la motxilla
ecològica del llibre:
bit.ly/3WP7usO

Sota les sancions establertes per les lleis,
queden rigorosament prohibides, sense l'autorització
per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o
parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment mecànic
o electrònic, actual o futur—inclouent-hi les fotocòpies i la difusió
a través d'Internet—, i la distribució d'exemplars d'aquesta
edició mitjançant lloguer o préstec públics.

TAULA

... 19**	9
... 1941	91
... 1942	135
... 1943	165
... 1944	345
... 1945	429
... 1946	463
... 1947	577
19**...	775
<i>Nota final</i>	785

No hi ha paraules, en cap llenguatge
humà, que puguin consolar els conillets
d'Índies que no saben per què moren.

(UN SUPERVIVENT D'HIROSHIMA)

... has amagat aquestes coses als entesos
i als savis, i les has fet conèixer als sen-
zills [...] Així t'ha plagut de fer-ho.

LLUC 10, 21

Por el analfabeto a quien escribo

CÉSAR VALLEJO

...19**

... de proporcionar-me un catàleg, un opuscle, perquè aquí, estimada mare, no arriben les novetats del gran món...

(De les *Cartes sibèrianes*)

... 1900-1905

Els darrers descobriments científics sobre l'estructura de la matèria marquen el començament de l'era atòmica.

1906-1913

Sense gaires novetats, al gran món. De la mateixa manera que els segles i mil·lennis que l'han precedit sobre la terra, el nou segle també es regula segons el conegut principi inamovible de la dinàmica històrica: «El poder per a uns i la servitud per als altres». I a partir d'aquí es fonamenten, en concordança, tant l'ordre intern de les societats (ara controlades pels poders dits *capitalistes*) com l'ordre extern internacional (dit *imperialisme*), dominat per alguns estats anomenats *potències*, que pràcticament es reparteixen tota la superfície terrestre en propietats respectives, o imperis. L'última d'arribar ha estat Itàlia, que aspira al rang de gran potència, i per meritjar-lo ja s'ha apropiat de les armes d'alguns països estrangers—menys poderosos—i s'ha constituït un petit domini colonial, tot i que encara no és un imperi.

Malgrat la perpètua competència amenaçadora i armada entre elles, les potències s'associen en blocs, segons els casos, per a la defensa conjunta dels seus interessos (entesos, internament, com els interessos dels poderosos. Als altres, sotmesos a la servitud, que no participen dels beneficis però sí que hi resulten útils, aquests

interessos els són presentats en termes d'abstraccions ideals, variables segons la pràctica publicitària. En aquests primers decennis del segle, el terme preferit és *pàtria*).

La supremacia, a l'Europa actual, se la disputen dos blocs: la Triple Entesa, de França, Anglaterra i la Rússia dels tsars, i la Triple Aliança, d'Alemanya, Àustria-Hongria i Itàlia. (Itàlia després passarà a l'Entesa).

Al centre de tots els moviments socials i polítics hi ha les grans indústries, que, a causa del seu extraordinari desenvolupament creixent, fa temps que s'han convertit en sistemes d'*indústries de masses* (que redueixen l'obrer a «un simple accessori de la màquina»). Les indústries necessiten les masses com a força de treball i, alhora, com a consumidors. I com que l'activitat industrial està sempre al servei dels poders i de les potències, entre els seus productes es dona importància primordial a les armes (*cursa armamentista*), que en l'economia del consum de masses troben sortida en la guerra de masses.

1914

Esclat de la Primera Guerra Mundial entre els dos blocs de potències enfrontats, als quals s'afegeixen més endavant altres aliats o satèl·lits. Entren en acció productes nous (o perfeccionats) de la indústria armamentista, com els tancs i els gasos.

1915-1917

Amb l'entrada d'Itàlia a la guerra—al bàndol de l'Entesa—, el rei, els nacionalistes i els diversos poders interessats prevalen contra les majories del país que s'oposen a la guerra (i que per això s'anomenen *derrotistes*). Entre d'altres, la superpotència dels Estats Units també s'alinea amb l'Entesa.

A Rússia, cessació de la guerra contra les potències com a conseqüència de la gran revolució marxista a favor del socialcomunisme internacional dirigida per Lenin i Trotski («Els obrers no tenen pàtria», «Guerra a la guerra», «Transformar la guerra imperialista en guerra civil»).

1918

La Primera Guerra Mundial acaba amb la victòria de l'Entesa i dels seus aliats del moment (vint-i-set nacions vencedores, entre les quals l'Imperi del Japó). Deu milions de morts.

1919-1920

En representació de les potències vencedores i dels seus aliats, a la taula de la pau s'hi asseuen setanta persones, que estableixen la nova divisió del món i dibuixen el nou mapa d'Europa. Amb la fi i el desmembrament dels imperis centrals vençuts, es determina el pas de la propietat de les seves colònies a les potències vencedores, així com la definició, a partir del principi de nacionalitat, de nous estats europeus independents (Albània, Iugoslàvia, Txecoslovàquia i Polònia). Alemanya, entre d'altres coses, es veu obligada a cedir el corredor de Danzig (valedor com a sortida de Polònia al mar), que divideix en dos el seu territori nacional.

Alguns signants, entre els quals Itàlia (*pau mutilada*), contesten els termes de la pau per insatisfactoris i provisionals, ja que resulten insostenibles per a les poblacions dels països vençuts, condemnats a la fam i a la desesperació (*pau punitiva*).

A la taula de la pau hi falta Rússia, aleshores encerclada i reduïda a camp de batalla internacional per la intervenció militar de les potències principals (França, Anglaterra, el Japó i els Estats Units) en la guerra civil contra l'Exèrcit Roig. Enmig d'aquesta prova crucial, i sota el setge de massacres, epidèmies i misèria, a Moscou neix el Komintern (Internacional Comunista), que crida tots els proletaris del món, sense distincions de raça, de llengua o de nacionalitat, a la causa comuna de la unitat revolucionària per la República Internacional del proletariat.

1922

Després d'anys d'una guerra civil que acaba amb la victòria dels revolucionaris, a Rússia sorgeix el nou estat de l'URSS. Represen-

tarà l'esperança per a tots els «damnats de la terra», per als quals la guerra—vençuda o perduda—tan sols ha comportat un agreujament dels seus mals; alhora representarà el famós «fantasma» del comunisme, que ja recorre Europa, per a les potències i per als propietaris de la terra i de la indústria, a qui la guerra ha servit, principalment, de grandiosa especulació.

Aquests darrers, a Itàlia (seu d'una de les seves filials més sòrdides), s'uneixen als servidors i als reivindicadors genèrics de la *pau mutilada* per tal de recuperar a ultrança els propis interessos. I no triguen a trobar un candidat i un instrument adequat en Benito Mussolini, arribista mediocre i «mescla de tots els detrits» de la pitjor Itàlia, que, després d'intentar agafar impuls amb la insígnia del socialisme, troba més avantatjós passar a la contrària, la dels poders establerts (la patronal, el rei i més endavant també el papa). Amb l'única base programàtica d'un anticomunisme garantit, amenaçador i superficial, funda els *fasci* (d'aquí *feixisme*), consorci de vassalls i sicaris de la revolució burgesa. I amb aquesta companyia secunda els interessos dels seus mandataris amb la violència terrorista d'unes pobres *esquadres d'acció* mercenàries i confuses. El rei d'Itàlia (home mancat de qualsevol títol digne de menció excepte l'heretat de rei) li confia de bon grat el govern de la nació.

1924-1925

A Rússia, mort de Lenin. Amb el seu successor, que respon al nom de Stalin (Acer), les exigències nacionals internes (col·lectivització, industrialització, autodefensa contra les potències unides per l'anticomunisme, etcètera) faran arraconar fatalment els ideals del Komintern i de Trotski (*revolució permanent*) a favor de la tesi estalinista (*socialisme en un sol país*). Fins que la *dictadura del proletariat* prevista per Marx, reduïda a dictadura jeràrquica d'un partit, es degradarà a dictadura personal només de Stalin.

A Itàlia, dictadura totalitària del feixista Mussolini, que mentrestant ha ideat una fórmula demagògica per reforçar el propi poder de base. Actua especialment sobre les classes mitjanes, que busquen en els falsos ideals (davant la dolorosa incapacitat de concebre'n de reals) una revenja de la seva mediocritat, i consisteix

en el reclam de l'estirp *gloriosa* dels italians, hereus legítims de la principal potència històrica: la Roma imperial dels Cèsars. Gràcies a aquesta fórmula, i a d'altres directrius nacionals similars, Mussolini serà enaltit com a «ídol de masses» i assumirà el títol de Duce.

1927-1929

A la Xina s'inicia la guerrilla dels revolucionaris comunistes, guiats per Mao Tse-tung, contra el poder central nacionalista.

A la Unió Soviètica, derrota de l'oposició. Trotski és expulsat del Partit, i després de la Unió Soviètica.

A Roma, Pactes del Laterà del papat amb el feixisme.

1933

A Alemanya, en una situació anàloga a la italiana, els poders constituïts confien el govern del país al fundador del feixisme alemany (*nazisme*), Adolf Hitler, un obsés desventurat envaït pel vici de la mort («L'objectiu és l'eliminació de les forces vives»), que al seu torn s'alça com a ídol de masses amb el títol de Führer i adopta com a fórmula de dominació total la superioritat de la raça germànica per sobre de totes les races humanes. En conseqüència, el programa ja previst del Gran Reich exigeix l'absoluta submissió i l'extermini de totes les races inferiors, començant pels jueus. S'inicia, a Alemanya, la persecució sistemàtica dels jueus.

1934-1936

Llarga Marxa de Mao Tse-tung a través de la Xina (dotze mil quilòmetres) per encerclar les forces preponderants del govern nacionalista (Kuomintang). Dels cent trenta mil homes de l'Exèrcit Roig, n'arriben vius trenta mil.

A la Unió Soviètica, Stalin (enaltit, ell també, com a «ídol de masses») comença la *gran purga*, que comporta la progressiva eliminació física dels vells revolucionaris del Partit i de l'Exèrcit.

Seguint la fórmula imperial del Duce, Itàlia s'apropia amb violència armada d'Abissínia (estat africà independent) i s'eleva a imperi.

Guerra civil a Espanya, desencadenada pel catòlic feixista Franco (anomenat Generalísimo i Caudillo) a compte dels poders habituals davant de l'amenaça del «fantasma». Després de tres anys de devastacions i matances (entre d'altres coses, a Europa s'instaura la destrucció des de l'aire de ciutats habitades senceres), prevaldran els feixistes (*falangistes*) gràcies a la sòlida ajuda del Duce i del Führer, així com a la connivència de totes les potències mundials.

El Führer i el Duce s'associen en l'Eix Roma-Berlín, més endavant consolidat amb el pacte militar anomenat d'Acer.

1937

Després de firmar un pacte anti-Komintern amb els països de l'Eix, el Japó imperial envaeix la Xina, on la guerra civil s'interromp temporalment per oposar un front comú a l'invasor.

A la Unió Soviètica (políticament aïllada en un món d'interessos hostils al comunisme), Stalin, que a l'interior intensifica els mètodes del terror, aplica cada vegada més l'estratègia objectiva d'una *realpolitik* en les relacions exteriors amb les potències.

1938

A la Unió Soviètica, el sistema estalinista del terror s'estén des de la cúspide de la burocràcia fins a les masses populars (milions i milions de detinguts i deportats als camps de treball, condemnes a mort indiscriminades i arbitràries que es multipliquen intensament, etcètera). Tot i això, les multituds oprimides del planeta—que estan desinformades i es mantenen en l'engany—continuen mirant la Unió Soviètica com l'única pàtria per a la seva esperança (és difícil renunciar a l'esperança, quan no hi ha res més).

Acords de Múnic entre els dirigents de l'Eix i les democràcies occidentals.

A Alemanya, amb la sagnant Nit dels Vidres Trencats, a la pràctica s'autoritza els ciutadans alemanys per al lliure genocidi dels jueus.

Seguint els dictàmens de la seva aliada Alemanya, Itàlia també promulga lleis racials pròpies.

1939

Tot i els compromisos conciliadors adoptats recentment a Múnic amb les potències occidentals, Hitler pretén arribar fins al final del seu programa, que exigeix, en primer lloc, la reivindicació dels drets imperials alemanys en contra de la *pau punitiva* de vint anys enrere. És per això que, després de l'annexió d'Àustria, el Führer procedeix a la invasió de Txecoslovàquia (imitat ràpidament pel Duce, que s'annexiona Albània) i inicia aleshores negociacions diplomàtiques amb la potència estalinista.

El resultat de les negociacions és un pacte de no-agressió entre l'Alemanya nazi i la Unió Soviètica que permet a tots dos signants la doble agressió de Polònia i el seu repartiment respectiu. L'acció immediata de les tropes hitlerianes contra la Polònia occidental desemboca en la declaració de guerra de França i Anglaterra a Alemanya, que dona lloc a l'inici de la Segona Guerra Mundial.

Les provisions vindran de l'activitat infatigable i incessant de les indústries bèl·liques, que, en supeditar milions d'organismes humans a les màquines, abasteixen de nous productes (entre els primers, els tancs superarmats i supercuirassats anomenats *panzer*, avions de caça, bombarders de gran autonomia, etcètera).

Mentrestant, en compliment dels propis plans estratègics (que ja preveuen un enfrontament inevitable amb l'Alemanya imperial), Stalin, després de l'acordada invasió de la Polònia oriental, procedeix a la submissió forçosa dels estats bàltics contra la impossible resistència de Finlàndia, que finalment es veurà sotmesa per les armes soviètiques. També les indústries soviètiques, en un afany totalitari, treballen en la producció bèl·lica massiva i sobretot es concentren en la tècnica de moderns llançadors de míssils de gran poder destructor, etcètera.

PRIMAVERA - ESTIU 1940

La primera fase de la Segona Guerra Mundial marca el ràpid avenç del Führer, que, després d'haver ocupat Dinamarca, Noruega, Holanda, Bèlgica i Luxemburg, arrasa França fins a les portes de París. No bel·ligerant fins al moment, però ja convençut de la victòria imminent, el Duce decideix aleshores respectar in extremis el Pacte d'Acer («Només necessito uns quants milers de morts per asseure'm a la taula de la pau») i declara la guerra a la Gran Bretanya i a França, quatre dies abans de l'entrada dels alemanys a París. Ni els triomfals èxits de Hitler ni les seves propostes de pau aconseguen la retirada de la Gran Bretanya, que contràriament oposa una resistència desesperada; mentrestant, la intervenció italiana determina l'obertura d'un nou front al Mediterrani i a Àfrica. La *Blitzkrieg*, o guerra llampec de l'Eix, s'estén i es perllonga més enllà del que es preveia.

Batalla aèria de Hitler contra Anglaterra, amb bombardejos ininterromputs i la destrucció absoluta de carreteres, ports, instal·lacions i ciutats senceres. Entra al vocabulari el verb *coventritzar*, en referència a la ciutat anglesa de Coventry, polvoritzada per les incursions alemanyes. La batalla terrorista, que prossegueix sense treva durant setmanes i mesos amb la intenció de desmantellar la resistència britànica (en vista d'un possible desembarcament decisiu), no obté, però, l'efecte desitjat.

L'acció en curs a Occident no aparta el Führer, de moment, d'altres plans secrets per a una propera acció a Orient contra la Unió Soviètica (prevista en el disseny històric del Gran Reich, que exigeix alhora l'extermini de la raça inferior eslava i esborrar de la faç de la terra el fantasma bolxevic). Però el Führer aquí també subestima els recursos de l'adversari, així com els riscos de l'operació.

Pacte Tripartit Alemanya-Itàlia-Japó amb la intenció d'establir un «nou ordre» (imperial-feixista) a Euràsia. Al pacte s'hi adhereixen Hongria, Romania, Bulgària, Eslovàquia i Iugoslàvia.

TARDOR - HIVERN 1940

Sobtada agressió d'Itàlia a Grècia, anunciada pels responsables com «una simple passejada». La gesta, mal calculada, esdevé desas-

trosa per als italians, que, empesos pels grecs a una fuga desordenada i sense mitjans, són sorpresos per l'hivern entre les muntanyes d'Egipte.

La flota italiana pateix greus pèrdues al Mediterrani.

A l'Àfrica del nord, difícil defensa de les guarnicions italianes, amenaçades per l'exèrcit britànic del desert.

Un dia de gener de l'any 1941
un soldat alemany caminava
pel barri de San Lorenzo, a Roma.
Sabia només quatre paraules d'italià
i del món en sabia poca cosa o res.
De nom es deia Gunther.
El cognom ens és desconegut.

Un dia de gener de l'any 1941, un soldat alemany que estava de pas i gaudia d'una tarda de llibertat es trobava deambulant tot sol pel barri de San Lorenzo, a Roma. Eren prop de les dues de la tarda i, a aquella hora, com de costum, era poca la gent que transitava pels carrers. En qualsevol cas, cap dels vianants mirava el soldat, perquè els alemanys, encara que fossin camarades dels italians a la guerra mundial en curs, no eren populars en determinades perifèries proletàries. El soldat tampoc es distingia de la resta de la seva espècie: alt, ros, amb l'actitud habitual de fanatisme disciplinari i l'expressió provocadora corresponent, sobretot per la posició de la gorra.

Naturalment, si algú es disposava a observar-lo, no li faltaven trets característics. Per exemple, en contrast amb el pas marcial, tenia una mirada desesperada. El rostre delatava una immaduresa increïble, malgrat que devia fer un metre i vuitanta-cinc centímetres d'estatura, més o menys. I l'uniforme—cosa realment graciosa en un militar del Reich, sobretot en els primers temps de la guerra—, tot i que era de nova confecció i quedava ben ajustat al seu cos prim, li anava curt de cintura i de mànigues, així que deixava al descobert els canells rudes, gruixuts i ingenus, de petit camperol o de plebeu.

El que havia passat, en realitat, és que tot ell havia crescut intempestivament al llarg del darrer estiu i de la tardor, i en aquell afany per créixer, per falta de temps, el rostre havia quedat igual que abans, així que semblava acusar-lo de no tenir ni tan sols l'edat mínima requerida per a la seva ínfima posició. Era un simple recluta de l'última quinta de la guerra. I, fins al moment que va ser cridat a files, havia viscut amb els germans i la mare vídua a la casa natal de Baviera, als voltants de Múnic.

Vivia al poble camperol de Dachau, concretament, que més endavant, un cop acabada la guerra, es faria famós pel llimítrof camp «de treball i d'experiments biològics». A l'època que el noi creixia al poble, però, aquella màquina delirant d'extermini encara es trobava en proves inicials i clandestines. A la rogalia, i també a l'estranger, fins i tot era lloada com una sort de sanatori model per a desequilibrats... En aquells temps, el nombre d'individus potser era de cinc o sis mil, però el camp s'aniria tornant any rere any més populós. Finalment, el 1945, la xifra total dels seus cadàvers va ser de 66 428.

Però com que les exploracions personals del soldat no podien abastar (òbviament) l'avenir inaudit, també en relació amb el passat, i dins el mateix present, havien resultat fins aleshores enormement confuses, reduïdes i limitades. Aquell poble matern de Baviera representava per a ell l'únic punt clar i familiar en l'enrevessat ball del destí. Fora d'allà, fins que no s'havia fet combatent, només havia sovintejat la veïna ciutat de Múnic, on anava a fer alguna feina d'electricista i on, no feia gaire, havia après a fer l'amor amb una vella prostituta.

La jornada d'hivern, a Roma, era grisa i bufava el xaloc. El dia anterior havia acabat l'Epifania, *che tutte le feste si porta via* ['que s'emporta totes les festes'], i tan sols uns dies abans el soldat havia finalitzat el permís nadalenc, que havia passat a casa amb la família.

De nom es deia Gunther. El cognom ens és desconegut.

L'havien descarregat a Roma aquell mateix matí, per a una brevíssima etapa preparatòria abans del viatge cap a un destí final, la naturalesa del qual només coneixia l'Estat Major i ignoraven les tropes. Entre els companys de la seva unitat, es conjecturava en secret que la meta misteriosa era Àfrica, on pretenien, pel que semblava, instal·lar guarnicions per defensar les possessions colonials de la Itàlia aliada. D'entrada aquella notícia l'havia electritzat, amb la perspectiva d'una autèntica aventura exòtica.